

Dubravko Kučanda

O INDIREKTNOM OBJEKTU U ENGLESKOM JEZIKU

Izvorni znanstveni članak. Primitljen 1. 12. 1984.

UDK 802.0:801.561.4

1. Uvod

U ovom prilogu dan je kritički prikaz opisa indirektnog objekta u nekoliko gramatika engleskog jezika i u dvije lingvističke teorije. U literaturi o indirektnom objektu u engleskom nema jedinstvenog mišljenja o tome koji je od potcrtanih izraza u rečenicama (1) i (2) indirektni objekt:

(1) I gave **John** the book.

(2) I gave the book *to John*.

Jespersen (1949), Quirk et al. (1972), Leech et al. (1982), Young (1980), Huddleston (1984) i neki drugi gramatičari smatraju da je indirektni objekt samo imenica *John*, a prijedložni izraz *to John* opisuju kao priložnu oznaku (Quirk et al. 1972, Leech et al. 1982), prijedložnu grupu (Jespersen 1949) ili kosi objekt (Young 1980). Zandvoort (1957), Fillmore (1965) i većina predstavnika transformacijsko generativne gramatike smatraju da su indirektni objekt i imenica *John* i prijedložni izraz *to John*. U relacijskoj gramatici samo se prijedložni izraz smatra indirektnim objektom (Perlmutter 1980, Perlmutter and Postal 1983), dok predstavnici funkcionalne gramatike smatraju da prijedložni izraz u rečenici (2) nema sintaktičku nego samo semantičku funkciju (Dik 1978, 1980). Imenski izraz *John* u rečenici (1) opisan je u relacijskoj i funkcionalnoj gramatici kao direktni objekt.

Pri analizi opisa indirektnog objekta poći ćemo od ove teorijske postavke: »... in order to say that a given grammatical relation exists in a given language this claim must be justified both language-internally and cross-linguistically. Language-internally, this means that a number of logically independent criteria must be established that serve to identify the grammatical relation in question as being syntactically significant in the language in question« (Comrie, 1981:60). To znači da treba utvrditi sintaktičke procese koji su svojstveni indirektnom objektu i po kojima se on razlikuje od direktnog objekta ili neke druge sintaktičke funkcije. Pokušat ćemo pokazati da takve kriterije za određivanje indirektnog objekta u engleskom ne nalazimo u literaturi i da su zbog toga nužna dalja istraživanja.

2. Indirektni objekt u gramatikama engleskog jezika

2.1. U tradicionalnoj se gramatici indirektni objekt najčešće povezuje uz reakciju glagola i opisuje kao dopuna glagolu u jednom od kosih padeža (genitiv, dativ, instrumental). Gramatičari koji i u modernom engleskom još govore o dativu i akuzativu (Onions, 1904, Curme, 1931) razlikuju nekoliko upotreba ili značenja dativa: dativ kao indirektni objekt, dativ interesa, etički dativ. Curme (1931:116) naglašava da je indirektni objekt u dativu u tješnoj vezi s glagolom nego druge vrste dativa. Taj je argument neodrživ jer pretpostavlja da u engleskom dativ postoji kao morfološka kategorija. Zapravo, cijeli se opis dativa i indirektnog objekta pri takvom pristupu vrti u začaranom krugu: Dativ prepoznajemo po tome što je indirektni objekt, a indirektni objekt po tome što je u dativu.

2.2. Upotrebu pojmova dativ i akuzativ u opisu modernog engleskog oštro je kritizirao Jespersen (1924:173, ff.), koji smatra da ne postoje ni formalni ni funkcionalni kriteriji pomoću kojih bi se mogla razlikovati ta dva padeža. Budući da u engleskom ne postoji morfološka razlika između dativa i akuzativa, koja se u flektivnim jezicima povezuje sa sintaktičkim funkcijama indirektni, odnosno direktni objekt, Jespersen (1949:278, ff.) polazi od drugih kriterija za određivanje indirektnog objekta u engleskom, a to su: položaj u rečenici, mogućnost zamjene prijedložnim izrazom *to+NP*, fakultativnost, pitanja, pasiv. Indirektni objekt gotovo uvijek zauzima položaj ispred direktnog objekta i označava osobu, a direktni objekt stvar. Ovaj slijed objekata Jespersen (1949:287) objašnjava ovako: »The greater interest felt for persons leads to their names being generally mentioned first, which then is transferred to those rare cases in which it denotes a thing.« Indirektni se objekt često može zamijeniti prijedložnim izrazom s prijedlogom *to*, ali to nije pouzdan test jer »*to* is used very often where we could not think of using the term 'indirect object'« (1949:279). Mogućnost zamjene indirektnog objekta prijedložnim izrazom i njegovo udaljavanje od glagola rezultat je slabije veze između glagola i indirektnog objekta nego između glagola i direktnog objekta. Da je direktni objekt uže vezan uz glagol nego indirektni, Jespersen (1949:279) dokazuje pitanjima koja se odnose na objekte i pasivizacijom. U rečenici *They offered the man a reward* može se postaviti pitanje *What did they offer?*, ali ne *Who(m) did they offer?* ili *To whom did they offer?* Isto tako, u pasivu imamo *A reward was offered*, ali ne i *The man was offered*, odnosno *What was offered?*, a ne *Who was offered?* Na osnovi tih testova Jespersen zaključuje da je u aktivu *the man* objekt konstrukcije *offered a reward*, a ne samo glagola *offer*, odnosno da je u pasivu *the man* subjekt cijele konstrukcije *was offered a reward*. Ovi testovi istodobno pokazuju da je indirektni objekt fakultativan, a direktni obavezan. Kada se ti testovi primijene na naizgled slične konstrukcije (npr., *I envy you your success*), može se, smatra Jespersen (1949:295), lako dokazati da je riječ o dva direktna objekta.

2.3. Da je indirektni objekt prvi od dva imenska izraza iza glagola, osim Jespersena, smatraju još ovi gramatičari: Quirk et al. (1972), Quirk and Greenbaum (1973), Leech and Svartvik (1975), Young (1980), Leech et al. (1982), Huddleston (1984). Ti autori navode ova svojstva tako definiranog indirektnog objekta: fakultativnost, mogućnost transformacije u prijedložni izraz, mogućnost transformacije u subjekt pasivne rečenice, označavanje živog bića.

Mada se čini da se pomoću ovih kriterija indirektni objekt može lako identificirati, detaljnija analiza pokazuje da nijedno od navedenih svojstava nije pouzdan kriterij za određivanje indirektnog objekta u engleskom. Čak ni isti autori nisu dosljedni u primjeni gornjih kriterija. Na primjer, isti imenski izraz u rečenicama (3) — (6) opisan je u Quirk et al. (1972) kao direktni objekt, a u Quirk and Greenbaum (1973) kao indirektni objekt.

- (3) We compared the boy with his parents.
- (4) We explained the problem to the children.
- (5) Mary blamed John for the broken vase.
- (6) Mary introduced John to economics.

U rečenicama (3) — (6) imenski izraz nije fakultativan, jer bi rečenice bile u tom slučaju neovjerene, a ne može se transformirati u prijedložni izraz. Zatim Quirk and Greenbaum (1973:371—73) napominju da je uz neke glagole samo indirektni objekt obavezan, a direktni objekt fakultativan, i daju primjere:

- (7) We reminded him (of the agreement).
- (8) John convinced me (that he was right).

Tvrđnja da je u (7) i (8) indirektni objekt obavezan, a direktni objekt fakultativan, u suprotnosti je sa definicijom indirektnog objekta u Quirk et al. (1972:349): »An INDIRECT OBJECT, where both objects are present, precedes the DIRECT OBJECT, and is semantically equivalent to a prepositional phrase; a direct object may occur without an indirect object, but not vice versa (except in the second passive transformation of SVOO clauses).«

Navedeni autori ne slažu se ni u tome kakav status ima jedini imenski izraz iza glagola uz koje se normalno javljaju u tom položaju dva imenska izraza ili imenski i prijedložni izraz (npr. *tell, say, serve, envy*):

- (9) He told me.
- (10) I asked John.

Quirk et al. (1972:844) smatraju da je u rečenicama (9) i (10) izostavljen direktni objekt i da je zbog toga glagol postao monotranzitiv, pa je indirektni objekt postao direktni objekt. S druge strane, Leech et al. (1982:85) navode da je to rijedak tip rečenice u engleskom jer je prisutan samo indirektni objekt. Huddleston (1984:199) smatra da je tu jednostavno riječ o objektu jer je glagol monotranzitiv, a da pojmove indirektni i direktni objekt treba zadržati za opis rečenica sa dva objekta.

Smatramo da se fakultativnost uopće ne može uzeti kao sintaktičko svojstvo po kojem bi se indirektni objekt razlikovao od direktnog objekta ili drugih sintaktičkih funkcija. Fakultativnost zavisi od sintaktičke valencije glagola i fakultativni elementi mogu biti i druge vrste dopuna (npr. direktni objekt u (11) ili prijedložni objekt u (12)):

- (11) They are eating (apples).
- (12) John mentioned (to me) that they were sick.

Ovo ne treba shvatiti kao tvrdnju da između indirektnog i direktnog objekta ne postoji razlika u fakultativnosti (bez obzira na to kako ih definiramo), već samo kao dokaz da fakultativnost nije sintaktičko svojstvo po kojem bi se indirektni objekt mogao definirati u odnosu prema drugim sintaktičkim funkcijama.

Kao drugu značajnu sintaktičku karakteristiku indirektnog objekta u engleskom jeziku većina gore navedenih gramatičara navodi mogućnost zamjene

indirektnog objekta prijedložnim izrazom. Budući da se *John* i *to John* u rečenicama (1) i (2) razlikuju ne samo formalno već i po svom sintaktičkom ponašanju (npr. u pasivu i pitanjima), nužno ih je i označiti različitim pojmovima. Prijedložni izraz u rečenici (2) opisan je kao priložna oznaka (Quirk et al. 1972: 347; Leech et al. 1982:82), prijedložna parafraza (Quirk et al. 1972:843), prijedložni izraz (Quirk and Greenbaum 1973:370; Leech and Svartvik 1975:185) i prijedložni objekt (Quirk et al. 1972:844). Od ovih pojmova jedino se pojam prijedložni objekt čini prihvatljivim za opis sintaktičke funkcije prijedložnog izraza koji se nalazi u transformacijskom odnosu s indirektnim objektom. Pojmovi prijedložni izraz i prijedložna parafraza odnose se na opis strukture i ništa ne kažu o funkciji. Prijedložni izraz može imati različite sintaktičke funkcije na razini rečenice (prijedložni objekt, priložna oznaka) ili na razini fraze (modifikator imenice, pridjeva). Pojam priložna oznaka neprihvatljiv je iz semantičkih i sintaktičkih razloga. Semantički, priložene oznake označavaju različite okolnosti kao što su mjesto, vrijeme, način, uzrok i ne ulaze u opis semantičke valencije glagola, odnosno u različitim verzijama padežne gramatike ne ulaze u opis padežnog okvira glagola.¹ Svaka se radnja odvija u određenim vremenskim i prostornim okvirima, ali te okolnosti nisu bitne za opis značenja glagola ili njegovu sintaktičku klasifikaciju. S druge strane, prijedložni izrazi uz glagole kao što su *give*, *tell*, *send*, *buy* ulaze u opis semantičke i sintaktičke valencije predikata. Jedino zajedničko sintaktičko svojstvo prijedložnih izraza uz te glagole i priložnih oznaka je fakultativnost, koja se, kao što smo već naglasili, ne može uzeti kao definirajuća karakteristika indirektnog objekta u engleskome.

Drugi nedostatak opisa transformacijskog odnosa između prvog imenskog izraza iza glagola i prijedložnog izraza u Quirk et al. (1972), Quirk and Greenbaum (1973), Leech and Svartvik (1975) i Leech et al. (1982) jest slijed transformacija. U literaturi o toj transformaciji općenito je prihvaćeno mišljenje da je konstrukcija s prijedlogom osnovna i da se iz nje transformacijom izvodi konstrukcija sa dva imenska izraza, jer je u suprotnom slučaju nemoguće predvidjeti u koji će se prijedložni izraz indirektni objekt transformirati (cf. Akmajian and Heny 1975; Culicover 1976; Hawkins 1981). Osim prijedložnih izraza s prijedlozima *to* ili *for*, mogu se uz neke glagole javiti i drugi prijedložni izrazi:

(13) He asked me a question \Rightarrow He asked a question of me.

(14) He played me a game of chess \Rightarrow He played a game of chess with me.

Zatim, svi imenski izrazi koje pojedini autori opisuju kao indirektni objekt ne nalaze se u transformacijskom odnosu s prijedložnim izrazom (vidi rečenice (3) do (10), u kojima je prvi imenski izraz iza glagola bar u jednoj od spomenutih gramatika opisan kao indirektni objekt). Napokon, čak ni kod svih glagola uz koje se mogu javiti dva imenska izraza, prvi imenski izraz, koji je u tom slučaju definiran kao indirektni objekt, ne može se transformirati u prijedložni izraz:

(15) She envied him his success \Rightarrow *She envied his success to/for him.

(16) I'll save you the bother \Rightarrow *I'll save the bother for/to you.

Ni transformacija u subjekt pasivne rečenice ne može se uzeti kao kriterij

¹ Izuzetak su npr. glagoli **keep**, **put**, **place** i neki drugi uz koje tradicionalna priložna oznaka ulazi u opis semantičke i sintaktičke valencije predikata.

za određivanje indirektnog objekta u engleskom, jer kao što je poznato, velik broj rečenica sa dva objekta u engleskom ima dva pasivna ekvivalenta, to jest, i jedan i drugi objekt mogu se transformirati u subjekt pasivne rečenice. Ako prihvatimo gore iznesenu tvrdnju da je indirektni objekt prvi od dva imenska izraza iza glagola, onda se tako definirani indirektni objekt ne razlikuje od direktnog objekta s obzirom na pasivnu transformaciju.

Iz dosadašnje je diskusije vidljivo da je od navedenih sintaktičkih svojstava indirektnog objekta koji je definiran kao prvi od dva imenska izraza (objekta) iza glagola jedino transformacijski odnos s prijedložnim izrazom svojstvo karakteristično isključivo za indirektni objekt. Taj je transformacijski odnos, međutim, povezan s velikim brojem problema, od kojih smo neke već iznijeli, a o još nekima govorit ćemo u 3.1. i 3.2.

3. Indirektni objekt u transformacijsko generativnoj i relacijskoj gramatici

3.1. U standardnom modelu transformacijsko generativne gramatike (Chomsky 1965) sintaktičke funkcije subjekt i direktni objekt definirane su na osnovi dominacije i slijeda kategorija u dubinskoj strukturi. Chomsky (1965:71) subjekt je definirao kao NP pod neposrednom dominacijom simbola S (NP, S), a direktni objekt kao NP pod neposrednom dominacijom VP (NP, VP). Iako on ne daje definiciju indirektnog objekta, može se zaključiti iz jednog od pravila za prepisivanje kategorije VP da bi indirektni objekt bio definiran kao prijedložni izraz pod neposrednom dominacijom simbola VP. Takvu definiciju indirektnog objekta daju Akmajian and Heny (1975:64): »An *indirect object* (such as *to John* in the sentence *I gave the book to John*) can be defined as an NP dominated by a PP dominated by VP.«

Same sintaktičke funkcije značajne su za semantičku interpretaciju dubinske strukture, ali nisu značajne za sintaktičku komponentu jer su gramatičke transformacije definirane kao »structure dependent mapping of phrase markers into phrase markers that is independent of the grammatical relations or meanings expressed in these grammatical relations« (Chomsky 1977:82). Transformacije djeluju slijepo ako je zadovoljen strukturni opis za određenu transformaciju i pri tome se ne mijenjaju gramatički odnosi jer su oni definirani jedino u dubinskoj strukturi.

Iako je gornja definicija indirektnog objekta općenito prihvaćena u literaturi o transformacijsko-generativnoj gramatici, ona jednoznačno ne određuje indirektni objekt kao sintaktičku funkciju. Naime, Chomsky (1965:102) navodi da se neki glagoli moraju subkategorizirati i s obzirom na prijedložni izraz s kojim se mogu upotrijebiti, to jest, uz te se glagole i prijedložni izraz nalazi pod dominacijom VP pa, prema tome, odgovara i definiciji indirektnog objekta. Takvi su glagoli *put*, *keep*, *place* i neki drugi. S obzirom na to da se rečenica (17) razlikuje od rečenice (18), i po značenju i po transformacijskom potencijalu, očito je da oba prijedložna izraza ne mogu biti indirektni objekt:

(17) I gave the book to John.

(18) I put the book on the table.

Većina se autora slaže s tim da je indirektni objekt u transformacijskom odnosu s imenskim izrazom i da se taj odnos može opisati pomoću transforma-

cijskog pravila u literaturi poznatog kao *Dative Movement* (npr. Akmajian and Heny 1975, Culicover 1976, Hawkins 1981):

$$(19) \begin{array}{ccccccc} X & - & V & - & NP & - & prep & - & NP & - & Y \Rightarrow 1 & - & 2 & - & 5 & - & \emptyset & - & 3 & - & 6 \\ 1 & & 2 & & 3 & & 4 & & 5 & & 6 \end{array}$$

Ovo je pravilo previše općenito i potrebno ga je donekle ograničiti. Naime, ne samo da prijedložni izraz uz glagole (*put, keep, place*) zadovoljava definiciju indirektnog objekta nego isto tako rečenice s tim glagolima zadovoljavaju i strukturni opis (19) za transformaciju *Dative Movement*. Budući da transformacije djeluju slijepo ako je zadovoljen strukturni opis, u principu bi bilo moguće transformirati rečenicu (18) u neovjerenu rečenicu (20).

(20) *I put the table the book.

Da bi se to izbjeglo, neki autori specificiraju prijedlog u gornjem pravilu kao disjunkciju prijedloga *to* i *for*. Međutim, ni to nije dovoljno, jer se uz neke glagole (npr. *write, sing, read*) mogu javiti oba prijedloga, ali se samo jedan od njih može transformirati u imenski izraz. Većina govornika engleskog jezika smatra da su samo rečenice (21) i (23) semantički ekvivalentne, pa su, prema tome, samo one u transformacijskom odnosu, a (22) se ne može transformirati u (23) (cf. Hall-Partee 1979, Hawkins 1981).

(21) I wrote a letter to John.

(22) I wrote a letter for John.

(23) I wrote John a letter.

Kao dokaz za gornju tvrdnju mogu poslužiti ovjerenost rečenice (24) i neovjerenost rečenice (25):

(24) I wrote John a letter for Bill.

(25) *I wrote John a letter to Bill.

Ove razlike u transformacijskom potencijalu različitih prijedložnih izraza uz isti glagol ne mogu se objasniti sintaktičkim razlozima. S druge strane, nemogućnost transformacije prijedložnog izraza u rečenici (22) može se, čini se, objasniti semantičkim razlozima. *To John* i *for John* ekvivalenti su različitih semantičkih uloga. Hawkins (1981:7) smatra da samo neke semantičke uloge dopuštaju transformaciju *Dative Movement* i predlaže hijerarhijsku ljestvicu takvih uloga: GOAL, BENEFACTIVE/ SOURCE, DEPUTIVE. Linija između *Benefactive* i *Source* označava da se *Source* i *Deputive* ne mogu transformirati u indirektni objekt. U (21) *to John* je *Goal*, dok je u (22) *for John Deputive* i zbog toga je u (22) transformacija **Dative Movement** blokirana.

Hawkinsonovom hijerarhijom padežnih uloga ipak se ne mogu objasniti sve razlike u transformacijskom potencijalu prijedložnih izraza. Uz glagole kao što su *mention, explain, dispatch* prijedložni izraz ima istu semantičku ulogu kao prijedložni izraz uz glagole *tell, write, send*, itd., a ipak je rezultat transformacije *Dative Movement* neovjeren:

(26) He mentioned my name to John \Rightarrow *He mentioned John my name.

Kao što se vidi iz gornje diskusije, transformacija *Dative Movement* u velikoj je mjeri leksički uvjetovana. Osim toga, ni uz isti glagol rezultat te transformacije nije uvijek jednako ovjeren rečenica, kao što pokazuju primjeri koje navodi Allerton (1978:25):

(27) Could you wash me some socks?

(28) ?Could you clean me these shoes?

(29) *Could you clean me my shoes?

Prostor nam ne dopušta detaljniju analizu transformacije *Dative Movement* i nabranje drugih problema vezanih uz tu transformaciju, ali već i gore navedeni primjeri pokazuju da je Huddleston (1984:197) u pravu kada kaže: »... it is questionable whether the relationship is sufficiently systematic to warrant a transformational derivation...«

Osim problema vezanih uz definiciju indirektnog objekta u transformacijsko generativnoj gramatici i transformaciju *Dative Movement* postavlja se i pitanje statusa imenskog izraza nakon te transformacije. Naglasili smo da teorijski transformacije mijenjaju jedan strukturni opis u drugi, odnosno da ne mijenjaju gramatičke relacije u rečenici jer su one definirane u dubinskoj strukturi. Međutim, u praksi je situacija nešto drukčija. Fillmore (1965:10) smatra da su i prijedložni izraz i imenski izraz dobiven transformacijom iz prijedložnog izraza indirektni objekt. S druge strane, Akmajian and Heny (1975:184) iznose ovakvo mišljenje: »Notice that the rule of Dative Movement has the effect of moving the indirect object (i.e., the NP within the prepositional phrase) ... to the position immediately following the verb (and deleting the preposition *to*), thus making that NP the new direct object.« (Potcrtao D.K.)

Opis i prijedložnog izraza i imenskog izraza nakon transformacije *Dative Movement* kao indirektnog objekta neprihvatljiv je, ne samo iz formalnih nego prije svega iz sintaktičkih razloga. Ta se dva 'indirektna objekta' razlikuju s obzirom na niz transformacijskih procesa i očito je da tu ne može biti riječi o istoj sintaktičkoj funkciji. Prema podacima iz literature, indirektni objekt nakon transformacije *Dative Movement* ne dopušta ove transformacijske procese: *Wh-Movement* (30), *Left Dislocation* (31), *Clefting* (32), *Tough Movement* (33), *Topicalization* (34), *Complex NP Shift* (35) (cf. Fillmore 1965; Jackendoff and Culicover 1971; Culicover 1976; Anderson 1978; Huddleston 1984):

- (30) I have given Mary the umbrella \Rightarrow *Who have you given the umbrella?
- (31) I have given Mary the umbrella \Rightarrow *Mary, I have given the umbrella.
- (32) John gave Mary the umbrella \Rightarrow *It was Mary that John gave the umbrella.
- (33) It was easy to give Mary the umbrella \Rightarrow *Mary was easy to give the umbrella.
- (34) He would give only Mary an umbrella \Rightarrow *Only Mary would he give an umbrella.
- (35) John gave the beautiful girl in the dungeon the whiskey \Rightarrow *Jon gave the whiskey the beautiful girl in the dungeon.

Indirektni objekt u obliku prijedložnog izraza nije imun na iste transformacijske procese, kao što pokazuje ovjerenost ovih rečenica:

- (36) To whom have you given an umbrella?
- (37) To Mary, I have given the umbrella.
- (38) It was to Mary that John gave the umbrella.
- (39) Mary was easy to give the umbrella to.
- (40) Only to Mary would he give an umbrella.

Te razlike u transformacijskom potencijalu prijedložnog izraza prije transformacije *Dative Movement* i imenskog izraza nakon te transformacije jasno pokazuju da nije opravdano istim pojmom opisati sintaktičku funkciju imenskog izraza *Mary* u rečenicama (30) do (35) i prijedložnog izraza *to Mary* u rečenicama (36) do (40). Na kraju, spomenimo i to da se indirektni objekt dobiven transformacijom *Dative Movement* može transformirati u subjekt pasivne rečenice,

dok se indirektni objekt u obliku prijedložnog izraza ne može, i to je još jedan dokaz da tu nije posrijedi ista sintaktička funkcija. O značaju pasivne transformacije za određivanje indirektnog objekta govorit ćemo detaljnije u prikazu opisa indirektnog objekta u relacijskoj gramatici i istodobno ćemo upozoriti na probleme koji se javljaju ako prihvatimo tvrdnju da transformacija *Dative Movement* mijenja indirektni u direktni objekt.

3.2. Dok su predstavnici transformacijsko generativne gramatike u potpunosti zanemarivali značaj gramatičkih relacija subjekt i objekt, predstavnici relacijske gramatike, koja je počekom sedamdesetih godina izrasla u sklopu transformacijsko generativne gramatike, naglašavaju značaj tih relacija ne samo za izvođenje generalizacija unutar jednog jezika već i među jezicima. Osnovne postavke relacijske gramatike sažeo je Perlmutter (1983:ix) ovako: »The grammatical relations needed for individual grammars and for cross-linguistic generalizations cannot be defined in terms of other notions, but must be taken as primitive notions of syntactic theory. It is necessary to posit distinct syntactic (i.e. nonsemantic, nonthematic) levels.«²

Značaj gramatičkih relacija za izvođenje međujezičnih generalizacija, kao i značaj njihova opisa na više sintaktičkih razina pokazali su Perlmutter and Postal (1983) na primjeru pasiva u velikom broju tipološki različitih jezika (latinski, turski, kineski, eskimski, baskijski). Pasivizacija se može univerzalno opisati ovako: »A direct object of an active clause is the (superficial) subject of the 'corresponding' passive. The subject of an active clause in neither the (superficial) subject nor the (superficial) direct object of the 'corresponding' passive« (Perlmutter and Postal, 1983:9). To znači da se indirektni objekt ne može direktno transformirati u subjekt pasivne rečenice, nego tek posredno, i to tako da se prvo transformira u direktni objekt.

U sklopu relacijske gramatike samo se prijedložni izraz smatra indirektnim objektom, i to isključivo *to + NP* dok *for + NP* ne pripada u primarne gramatičke relacije (subjekt, direktni objekt, indirektni objekt), već je kosa relacija (*Oblique Relation*) (cf. Perlmutter, 1980, Perlmutter and Postal, 1983). Razlog za ovakav različit opis *to + NP* i *for + NP* je semantičke prirode; naime, ti se prijedložni izrazi semantički razlikuju, a određivanje početne gramatičke relacije »... is universally determined by principles referring to the semantic role of the semantic role of the nominal« (Perlmutter and Postal, 1983:12). Opis indirektnog objekta u relacijskoj gramatici čini nam se problematičan iz nekoliko razloga. Prvo, ako je gramatička relacija indirektni objekt ograničena samo na prijedložne izraze koji su ekvivalenti semantičke uloge *Recipient*, postavlja se pitanje da li je indirektni objekt i prijedložni izraz uz glagole *mention, explain, dispatch* (cf. 3.1). Sa semantičke strane nema razloga da se taj prijedložni izraz opiše kao indirektni objekt. S druge strane, jedna je od osnovnih postavki relacijske gramatike da u jeziku treba razlikovati samo one gramatičke relacije koje igraju ulogu u izvođenju generalizacija u tom jeziku. Prijedložni izraz uz navedene glagole ne dopušta iste transformacijske procese (*Dative Movement*, pa prema tome ni pasiv) kao prijedložni izraz uz glagole *tell, give, send*, pa ga prema tome kriteriju ne bi trebalo smatrati indirektnim objektom. Osim toga, ako je *Dative Movement* glavni motiv za određivanje signifikantnosti gramatičke relacije indirektni objekt u engleskom, onda nije jasno zašto i prijedložni izraz *for + NP* ne bi bio indirektni objekt jer je taj prijedložni izraz uz veliki broj

² Radi jednostavnosti opisa, u prikazu indirektnog objekta u relacijskoj gramatici zadržali smo terminologiju uobičajenu u transformacijsko generativnoj gramatici.

Prostor nam ne dopušta detaljniju analizu transformacije *Dative Movement* i nabranjanje drugih problema vezanih uz tu transformaciju, ali već i gore navedeni primjeri pokazuju da je Huddleston (1984:197) u pravu kada kaže: »... it is questionable whether the relationship is sufficiently systematic to warrant a transformational derivation...«

Osim problema vezanih uz definiciju indirektnog objekta u transformacijsko generativnoj gramatici i transformaciju *Dative Movement* postavlja se i pitanje statusa imenskog izraza nakon te transformacije. Naglasili smo da teorijski transformacije mijenjaju jedan strukturni opis u drugi, odnosno da ne mijenjaju gramatičke relacije u rečenici jer su one definirane u dubinskoj strukturi. Međutim, u praksi je situacija nešto drukčija. Fillmore (1965:10) smatra da su i prijedložni izraz i imenski izraz dobiven transformacijom iz prijedložnog izraza indirektni objekt. S druge strane, Akmajian and Heny (1975:184) iznose ovakvo mišljenje: »Notice that the rule of Dative Movement has the effect of moving the indirect object (i.e., the NP within the prepositional phrase) ... to the position immediately following the verb (and deleting the preposition *to*), thus making that NP the new direct object.« (Potcrtao D.K.)

Opis i prijedložnog izraza i imenskog izraza nakon transformacije *Dative Movement* kao indirektnog objekta neprihvatljiv je, ne samo iz formalnih nego prije svega iz sintaktičkih razloga. Ta se dva 'indirektna objekta' razlikuju s obzirom na niz transformacijskih procesa i očito je da tu ne može biti riječi o istoj sintaktičkoj funkciji. Prema podacima iz literature, indirektni objekt nakon transformacije *Dative Movement* ne dopušta ove transformacijske procese: *Wh-Movement* (30), *Left Dislocation* (31), *Clefting* (32), *Tough Movement* (33), *Topicalization* (34), *Complex NP Shift* (35) (cf. Fillmore 1965; Jackendoff and Culicover 1971; Culicover 1976; Anderson 1978; Huddleston 1984):

- (30) I have given Mary the umbrella \Rightarrow *Who have you given the umbrella?
- (31) I have given Mary the umbrella \Rightarrow *Mary, I have given the umbrella.
- (32) John gave Mary the umbrella \Rightarrow *It was Mary that John gave the umbrella.
- (33) It was easy to give Mary the umbrella \Rightarrow *Mary was easy to give the umbrella.
- (34) He would give only Mary an umbrella \Rightarrow *Only Mary would he give an umbrella.
- (35) John gave the beautiful girl in the dungeon the whiskey \Rightarrow *Jon gave the whiskey the beautiful girl in the dungeon.

Indirektni objekt u obliku prijedložnog izraza nije imun na iste transformacijske procese, kao što pokazuje ovjerenost ovih rečenica:

- (36) To whom have you given an umbrella?
- (37) To Mary, I have given the umbrella.
- (38) It was to Mary that John gave the umbrella.
- (39) Mary was easy to give the umbrella to.
- (40) Only to Mary would he give an umbrella.

Te razlike u transformacijskom potencijalu prijedložnog izraza prije transformacije *Dative Movement* i imenskog izraza nakon te transformacije jasno pokazuju da nije opravdano istim pojmom opisati sintaktičku funkciju imenskog izraza *Mary* u rečenicama (30) do (35) i prijedložnog izraza *to Mary* u rečenicama (36) do (40). Na kraju, spomenimo i to da se indirektni objekt dobiven transformacijom *Dative Movement* može transformirati u subjekt pasivne rečenice,

dok se indirektni objekt u obliku prijedložnog izraza ne može, i to je još jedan dokaz da tu nije posrijedi ista sintaktička funkcija. O značaju pasivne transformacije za određivanje indirektnog objekta govorit ćemo detaljnije u prikazu opisa indirektnog objekta u relacijskoj gramatici i istodobno ćemo upozoriti na probleme koji se javljaju ako prihvatimo tvrdnju da transformacija *Dative Movement* mijenja indirektni u direktni objekt.

3.2. Dok su predstavnici transformacijsko generativne gramatike u potpunosti zanemarivali značaj gramatičkih relacija subjekt i objekt, predstavnici relacijske gramatike, koja je počekom sedamdesetih godina izrasla u sklopu transformacijsko generativne gramatike, naglašavaju značaj tih relacija ne samo za izvođenje generalizacija unutar jednog jezika već i među jezicima. Osnovne postavke relacijske gramatike sažeo je Perlmutter (1983:ix) ovako: »The grammatical relations needed for individual grammars and for cross-linguistic generalizations cannot be defined in terms of other notions, but must be taken as primitive notions of syntactic theory. It is necessary to posit distinct syntactic (i.e. nonsemantic, nonthematic) levels.«²

Značaj gramatičkih relacija za izvođenje međujezičnih generalizacija, kao i značaj njihova opisa na više sintaktičkih razina pokazali su Perlmutter and Postal (1983) na primjeru pasiva u velikom broju tipološki različitih jezika (latinski, turski, kineski, eskimski, baskijski). Pasivizacija se može univerzalno opisati ovako: »A direct object of an active clause is the (superficial) subject of the 'corresponding' passive. The subject of an active clause in neither the (superficial) subject nor the (superficial) direct object of the 'corresponding' passive« (Perlmutter and Postal, 1983:9). To znači da se indirektni objekt ne može direktno transformirati u subjekt pasivne rečenice, nego tek posredno, i to tako da se prvo transformira u direktni objekt.

U sklopu relacijske gramatike samo se prijedložni izraz smatra indirektnim objektom, i to isključivo *to + NP* dok *for + NP* ne pripada u primarne gramatičke relacije (subjekt, direktni objekt, indirektni objekt), već je kosa relacija (*Oblique Relation*) (cf. Perlmutter, 1980, Perlmutter and Postal, 1983). Razlog za ovakav različit opis *to + NP* i *for + NP* je semantičke prirode; naime, ti se prijedložni izrazi semantički razlikuju, a određivanje početne gramatičke relacije »... is universally determined by principles referring to the semantic role of the semantic role of the nominal« (Perlmutter and Postal, 1983:12). Opis indirektnog objekta u relacijskoj gramatici čini nam se problematičan iz nekoliko razloga. Prvo, ako je gramatička relacija indirektni objekt ograničena samo na prijedložne izraze koji su ekvivalenti semantičke uloge *Recipient*, postavlja se pitanje da li je indirektni objekt i prijedložni izraz uz glagole *mention, explain, dispatch* (cf. 3.1). Sa semantičke strane nema razloga da se taj prijedložni izraz opiše kao indirektni objekt. S druge strane, jedna je od osnovnih postavki relacijske gramatike da u jeziku treba razlikovati samo one gramatičke relacije koje igraju ulogu u izvođenju generalizacija u tom jeziku. Prijedložni izraz uz navedene glagole ne dopušta iste transformacijske procese (*Dative Movement*, pa prema tome ni pasiv) kao prijedložni izraz uz glagole *tell, give, send*, pa ga prema tome kriteriju ne bi trebalo smatrati indirektnim objektom. Osim toga, ako je *Dative Movement* glavni motiv za određivanje signifikantnosti gramatičke relacije indirektni objekt u engleskom, onda nije jasno zašto i prijedložni izraz *for + NP* ne bi bio indirektni objekt jer je taj prijedložni izraz uz veliki broj

² Radi jednostavnosti opisa, u prikazu indirektnog objekta u relacijskoj gramatici zadržali smo terminologiju uobičajenu u transformacijsko generativnoj gramatici.

glagola podložan istim transformacijskim procesima kao i prijedložni izraz *to + NP*.

Drugo, ni tvrdnja da je imenski izraz dobiven transformacijom *Dative Movement* sekundarni direktni objekt nije ništa manje problematična. Taj se sekundarni direktni objekt može transformirati u subjekt pasivne rečenice, ali ne dopušta niz drugih transformacijskih procesa na koje nije imun primarni direktni objekt (cf. neovjerenost rečenica (30) do (35)). Razlike u transformacijskom ponašanju primarnog i sekundarnog direktnog objekta u engleskom mogle bi se objasniti postuliranjem pravila koje ograničava sve transformacijske procese osim pasiva kada je riječ o sekundarnom direktnom objektu, to jest, o direktnom objektu dobivenom transformacijom iz indirektnog objekta. Kada bi se to pravilo moglo generalizirati i za druge sekundarne direktne objekte (npr. direktni objekt dobiven transformacijom *Subject to Object Raising*), onda bi to bio dokaz za tvrdnju da transformacija *Dative Movement* mijenja indirektni u direktni objekt. Čini se da je ovo samo *ad hoc* rješenje, jer direktni objekt dobiven transformacijom *Subject to Object Raising* nije imun na iste transformacijske procese na koje je imun direktni objekt dobiven transformacijom *Dative Movement* (usporedi neovjerene rečenice u (30) do (35) s ovjerenim rečenicama u (41) do (45)):

- (41) I believed that the doctor examined Bill \Rightarrow I believed the doctor to have examined Bill.
- (42) Who did you believe to have examined Bill?
- (43) It was the doctor that I believed to have examined Bill.
- (44) ?The doctor was easy to believe to have examined Bill.
- (45) Only the doctor did I believe to have examined Bill.

Podatke o ovjerenosti dosad navedenih rečenica uzeli smo iz citirane literature. Važno je napomenuti da sve rečenice koje su ovdje navedene kao neovjerene nisu jednako neovjerene za govornike britanske i američke varijante engleskog jezika. Naši informanti (po dva govornika svake varijante) smatraju da su rečenice (30) do (34) marginalno ovjerene, a i Huddleston (1984:198) kaže da slične rečenice nisu potpuno neovjerene za velik broj govornika engleskog jezika. U literaturi o transformaciji *Dative Movement* rečenica (32) navodi se kao neovjerena, a Quirk et al. (1972:952) smatraju da je takva rečenica ovjerena. Te razlike među izvornim govornicima pokazuju da je za neke govornike imenski izraz nakon transformacije *Dative Movement* više direktni objekt nego za druge.

4. Zaključak

4.1. Indirektni objekt veoma je kontroverzna kategorija i nijedna od navedenih teorija ne daje principijelan odgovor na pitanje što je indirektni objekt u engleskom jeziku. Od transformacijskih procesa koje smo naveli jedino je transformacijski odnos između prijedložnog izraza i imenskog izraza karakterističan za indirektni objekt, bez obzira na to kako ga definiramo. Taj se transformacijski odnos, međutim, ne može generalizirati jer je u velikoj mjeri leksički uvjetovan i ne postoji jedna formalna ili semantička klasa prijedložnih izraza koji dopuštaju transformaciju *Dative Movement*. Osim toga, u tom slučaju imamo samo jedan sintaktički kriterij za određivanje indirektnog objekta u engleskom, a to ne zadovoljava teorijsku postavku koju smo iznijeli u uvodnom

dijelu, naime, da je za postuliranje signifikantnosti neke gramatičke relacije potrebno naći nekoliko logički međusobno nezavisnih kriterija. Prema tome, čini se da se možemo složiti s Comriem (1981:61), koji smatra da: »In English, then, there seems to be no evidence for, and circumstantial evidence against, the existence of a distinct grammatical relation of indirect object.«

LITERATURA

- Akmajian, A., F. W. Heny, *Introduction to the Principles of Transformational Grammar*, Cambridge Mass., MIT Press, 1975.
- Allerton, D. J., »Generating indirect objects in English«, *Journal of Linguistics*, 14, 21-33, 1978.
- Anderson, J., »On the Derivative Status of Grammatical Relations«, In W. Abraham (ed.), *Valence, Semantic Case and Grammatical Relations*, Amsterdam: John Benjamins B. V., 661—94, 1978.
- Chomsky, N., *Aspects of the Theory of Syntax*, Cambridge, Mass., MIT Press, 1965.
- Chomsky, N., »Conditions on Transformations«, In N. Chomsky, *Essays on Form and Interpretation*, New York and Amsterdam, North Holland, 81—160, 1977.
- Comrie, B., *Language Universals and Linguistic Typology*, Oxford, Basil Blackwell, 1981.
- Culicover, P. W., *Syntax*, New York and London, Academic Press, 1976.
- Curme, G. O., *Syntax*, Boston, D. C. Heath, 1931.
- Dik, S. C., *Functional Grammar*, New York and London, North Holland, 1978.
- Dik, S. C., *Studies in Functional Grammar*, New York and London, Academic Press, 1980.
- Fillmore, C. J., *Indirect Object Constructions in English and the Ordering of Transformations*, The Hague, Mouton, 1965.
- Hall-Partee, B., *Subject and Object in Modern English*, New York and London, Garland Publishing Inc., 1979.
- Hawkins, R., »On 'Generating indirect objects in English': a reply to Allerton«, *Journal of Linguistics*, 17, 1—9, 1981.
- Huddleston, R., *Introduction to the Grammar of English*, Cambridge, Cambridge University Press, 1984.
- Jackendoff, R. S., Culicover P., »A Reconsideration of Dative Movements«, *Foundations of Language*, 7, 397—412, 1971.
- Jespersen, O., *The Philosophy of Grammar*, London, George Allen and Unwin, 1924.
- Jespersen, O., *A Modern English Grammar*, Vol. III, Copenhagen, Einar Munksgaard, 1949.
- Leech, G. and Svartvik J., *A Communicative Grammar of English*, London, Longman, 1975.
- Leech, G. et al., *English Grammar for Today: A New Introduction*, London, The MacMillan Press, 1982.
- Onions, C. T., *An Advanced English Syntax*, London, Routledge and Kegan Paul, 1904.
- Perlmutter, D. M., »Relational Grammar«, In E. A. Moravcsik and J. R. Wirth (eds.), *Syntax and Semantics, Vol. 13, Current Approaches to Syntax*, New York and London, Academic Press, 1980.
- Perlmutter, D. M. (ed.), *Studies in Relational Grammar 1*, Chicago, The University of Chicago Press, 1983.
- Perlmutter, D. M. and Postal P. M., »Toward a Universal Characterization of Passivization«, In D. M. Perlmutter (ed.), 3—29, 1983.
- Quirk, R. et al., *A Grammar of Contemporary English*, London, Longman, 1972.
- Quirk, R. and Greenbaum S., *A University Grammar of English*, London, Longman, 1973.
- Young, D. J., *The Structure of English Clauses*, London, Hutchinson, 1980.
- Zandvoort, R. W., *A Handbook of English Grammar*, London, Longman (Seventh edition 1975), 1957.

ON INDIRECT OBJECT IN ENGLISH

Summary

This paper discusses the definitions of indirect object in the relevant literature. It is argued that there is no conclusive evidence that indirect object exists as a distinct grammatical relation in English. Putative indirect objects are shown to share a number of properties with other grammatical relations (direct object, adverbial). The only criterion of indirect objecthood in English seems to be the transformational relationship between a prepositional phrase and the first postverbal noun phrase, both of which have been claimed to be indirect object. This transformational relationship — apart from being a single criterion — is not sufficiently systematic to warrant the existence of indirect object as a distinct grammatical relation.